

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — **Hirdetések** díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű **közlemények** a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

 Azon t. lappártolókat, kiknek szeptember hó végével járt le előfizetésük, ennek megújítására kéri
S z e r k.

A modernismus vezéreinek meghasonlása.

(Folytatás.)

Straussnak erkölcsa a világi élet humanizációja. Schopenhauernél a világi élet tagadása, az ászkezés a fő dolog. Egy pillanatig sem pártolja Strauss hedonikáját örömtanát.

Strauss világeletli humanizációjánál nagyon helyökön vannak a nemi örömk. Alig talál méltóbb templomot új vallásának az örömházaknál, Ásztárte delubrumánál. Schopenhauernél a nemi örömk gyupontjai a boldogtalan akarásnak. A tisztaság első követelme az emberi morálnak, első lépcsője az erkölcsiség utjának. Ászkezés mindenek felett!

A mit Strauss a keresztyénségben megtámad t. i. az ászketikus elemet, a világtól elfordulást, a földfelettiék érzékét, azt Schopenhauer kész oltalma alá fogadni, a pessimista bölcsész, csak hogy a szigor azon mérvével, a hol már maga a tudomány, mint a hiu földi léthez tartozó, elhalványodik, menekülni szabadulni kell ettől is, mint a világi létől, annak, ki boldog akar lenni. Schopenhauer elkeseredett világundorában nagyon sok az öngyilkossági elem!!

Ha a keresztyénség csakugyan, mint Strauss Dávid állítja, ellenszenvezne a tudmánnyal, műveltséggel, művészettel, technikával, iparral, mint pusztán tévelyítő világi dolgokkal, Schopenhauer hajlandó volna azt az egekigmagasztalni.

Azonban a keresztyénség e két éles ellentét között szerencsére épen az evang. közepet tartja elfoglalva. Kötelezi tagjait a legmagasb ismeretre: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes.“ Kötelezi a szorgalmas munkásságra; mert minden pillanatról számot kér; s fizet a munkásoknak, elítéli a külső setétségre a munkát-

lant. Az első keresztyének az iparosok osztályából jöttek elő, s Pál apostol folytatta sátorszövő mesterségét. A keresztyénség előtt a tudomány csak akkor nem birt jelentőséggel, ha nem akart más egyéb lenni, mint meddő észgyakorlat a hires alexandriai iskola keletkezésével a keresztyénség előkorára esett. A tudmánynál kétségtelenül magasabb a lélek belső megszentesülése, s az istenkép kifejtése a mit Strauss kigúnyol, lévén neki az universum, ezen értelmetlen bálvány vagy élet teljesen elegendő. A pessimisták pedig tulhajtának itt is, midőn a m a z i s m e r e t l e n b e besemmisülést oly ridegséggel tanítják, mint azt hajdan a stoikusok tevék, kiknél a tökéletesek lelke a világállat lelkébe semmisült be, megszünvén öntudata, személyisége.

Már a keresztyénség fölénye ezen rendszerek felett abban tűnik ki legvilágosabban, hogy a személyes élet eltörlését semmi nemű árnyalatában sem fogadja el, s az embernek, mint erkölcsi lénynek eszméjét mélyebben áthattotta, mintsem hogy a Krisztusban szabad fiakká letteket öntudatos alanyiságok örökkévalóságától valaha megfoszthatná. Sőt itt a súlypont épen a felelős személyiségre nagyon fektetve, a mely örök s haláltalan. Ezen igazságot kelle még a Krisztusnak, hogy megváltási műve teljességéhez eljusson, halál utáni személyes megjelenésével constatálni. Csak határozott tény adhat e tárgyban biztosságot, valamint ama megváltói nyilatkozatnak is: Élek én, élni fogtok ti is!

Strausz Dávid meglegszik az universum istenségével. Minő alapon? Kétségkivül az anyag kizárólagos kezdetlen ség é n e k alapján, holott nem vitázható el, hogy az anyagilag kezdetleges állapot más a chaosznál nem lehetett. A chaosz pedig nem egyéb, mint épen a rendtelenségek absolutuma, holott a gondolkozó ész a mindenségben örök rendet talál, határozott összefüggést, egymásra vonatkozást, czélszerűséget, s így mélységes intelligentiát, pedig világos az, hogy az anyag sem elemében, sem tömegében nem intelligens. Az emberi agyvelőt tartják a gondolkozás organumának, de csak organum és nem gondolkozó elv. A gondolkozás nem chemiai processus műve. Lehet az agyvelőt chemiai elemekre szétbontani, de már az

eredményül nyert elemek ismerete után, hasonló vegytani elemekből gondolkozó agyat a világ minden természettudósa sem fog a chemia tégelyeiből és göreibeiből előhozni soha!! Az agy tehát szerkezete minden finomságával is marad puszta organum s szolgál egy általa nyilatkozó intelligens hatalomnak. Ily gondolkozó elv létezik a nagy világorganismusban is, hol az erőit, tökélyeit, eszméit terjeszti elő. De ily Isten Straussnak nem kell.

Strauss elfogadván egyszer az universum istenségét, belenyugodott Darwin azon hypothesisébe is, hogy az ember egy ős majomfaj válfaja. Bár az egész majom sereg maradt a tudomány emlékezete óta folyvást majom, s egy hajszállal sem több; azonban volt idő, midőn mint Jupiter agyából Vulkán erős homlokütésére előállott a sisakos Minerva: úgy előállott bizonyos ős majomfajban a körülmények összejátszása folytán a képesség öntudatos, személyes léttel bíró lényeket hozni létre. Ezen ős majom-fajnak kelle lenni a lehető majom-fajok legtökélyesbikének, miután nálánál magasabb élet kiindulás pontja lett, s a lértéri küzdelem terén míg a többi apró majmok és nem majmok megmaradtak, ama nemes majomfajnak elenyészni kelle, más majomfaj elveszését alig jelezheti a természet (exact) tudománya, csupán csak ezt!! Legtöbbet volt képes tenni, oly jelesen volt szervezve, s legelőbb kelle megszűnnie. „Aetas parentum pejor avis tulit nos nequiores, mox daturos progeniem vitiosiorum.“ Hor. — Azonban Strauss a tudomány-imádó megelégszik ily nem-intelligens ősökkel is, s így az ő erkölcsstana sem lehet más, mint csupán a faj-eszme megvalósítása! a posteritás lángszerelme!! Ellenben a pessimista moderneknek fő erkölcsi feladat megszüntetése a világi létnek mind az egyedekre, mind az egész nyomorult fajra, sőt az egész universumra nézve. Itt az egyetemes conflagratio veszi át az apotheosis szerepét. Egy gondolatnál sem férnek össze e modern Briaraeusok, csupán a keresztyénség ócsárlásában.

És még is:

A modernnek egyik pártja akaratján kívül feldolgozza a ker. morál alsó oldalát: a természet-nemesítését a felebaráti szeretettel a fajeszmeiség alapján, mely fajeszmeiség egyáltalában nem jó zavarba azon tapasztalat által, hogy egy állatfaj sem üldözi oly vadsággal saját tagjait, mint az emberi. Mely tapasztalat azt mutathatná Straussnak, hogy a többi állatfajok magasabb átértésére jutottak a fajeszmeinek, mint az emberi.

A másik ellentétben álló párt a ker. morálnak már magasabb oldalát veszi igénybe: az egyesülést Istennel, de iszonyuan eltorzítva, midőn a végcél a befulladásban és feloszlásban találja fel a Nirwana végtelen oceanában. Keresi az öntudatlan egyesülést, a boldogságot, melyből semmitsem érezhetni. Mennyivel magasztosabb már a szabad egyén akart egysége a legfenségesebb ideállal, mi a

ker. tanban talál vallásos kifejezést. Itt az absolutum nem oszlatja fel magában egyszer öntudatra és személyes létre emelt eszméit. Ez nem Chronosz, ki felemészti gyermekeit. Ez nem absorbeáló Nirwana.

Straussnál az emberi élet önczélós.

Schopenhauernek iszonye tan, s azt mondja indulatosan: „A szellemileg impotens jelenben elég nyomorúak a pantheisták azt állítani, hogy az élet önczél. Ha ez volna a világ utolsó célja, ez volna a legeszeveszettebb. Sőt ellenkezőleg az emberi lét egy neme a tévedésnek. Önmagában nincs semmi becse. Az sem igaz, hogy a mi embervilágunkban egy magát folyvást tökélyesítő élet lüktetne, csak az öntudat fokozódik, de vele együtt a világ nyomorának belátása is. — Tehát a fajeszme megvalósítása végcél nem lehet. E végfeladatot akkor érzük el, midőn az élni akarásnak mind magunkban, mind az egész fajban véget vetni elhatároztuk. A faj nem egyéb, mint az egyedeknek összege, az sem jobb ezeknél. A helyett, hogy a majomból származott faj eszméjét megvalósítanók, okosabb volna a világtünet minden tényeiben Maja csalódásait belátni.“

Hartmann is hozzá szól a tárgyhoz, s azt állítja, hogy „nem csak saját akarásunknak megtagadása, hanem az egyetemes akarattagadás legyen az erkölcsi cél. Ennyire még az ős thébei barátok sem jutottak el; mert ott legalább az Archimándritának szabad volt akarni. A többinek tökélye volt az akarat feladás, a gép tökélye!

(Vége köv.)

Dr. Heiszler József,
dombrádi ref. lelkipásztor.

A független morálról.

(Válaszul Szalay István urnak.)

Alle meine Ueberzeugung ist nur Glaube, und sie kommt aus der Gesinnung, nicht aus dem Verstande. Nachdem ich dies weiss, werde ich mich auf Disputiren nicht einlassen, indem ich voraussehe, dass damit nichts gewonnen werden kann. — Wer meine Gesinnung hat... der wird auch meine Ueberzeugung erhalten; ohne jenen aber, ist diese auf keine Weise hervor zu bringen.

Fichte.

Az „Ev. prot. lap“ 19-ik számában erősen megvagyok támadva, és súlyos vádakkal terhelve azért, mert a m. orsz. prot. egyesület tavalyi közgyűlésén kimondottam azon meggyőződésemet, hogy a morál nem oly válhatlan összefüggésben áll a vallási dogmákkal mint azt Dr. Kovács Ödön felolvasásában kifejté és megállapítá, hanem lehet — sőt volt és van a valástól független azaz önálló autonom moral is.

Mihelyt e vádló cikklet elolvastam, tüstént érzettem, hogy azt nem ignorálhatom, hanem arra felelni, elvem, állásom — és és magam iránti kötelességem. De hát miért halasztottam ezt

ily sokára? Oh annak egész Hübnerre van, dió héjba szoritva, a fő ok im e következő.

A magyarországi protest. egyet tavalji évkönyve — daczára Kovács Albert titkár és szerkesztő ur ama gyűlési nyilatkozatának „minden a mi itt mondva volt szóról szóra benne lesz” — annyira nem hiven van szerkesztve, hogy nem csak az én beszédeim vannak abban elferdítve s megcsonkítva, különösen épen e tárgyban beszédem összezavarva, meghérélve s néhol érthetlenné téve, egymás alig harmadában adva, egy pedig egészen kihagyva: hanem még saját szavait is — melyeket később valószínűleg maga is megbánt — jónak látta kihagyni, s így a feledés fátyolával eltakarni. Természetesen ezt én el nem hallgathatván, egy cikkben a ferditéseket kimutatva kiigazitottam, a csonkításokat és kihagyásokat kipótoltam, s kértem annak, az ugyan csak általa szerkesztett Egyháziszemlébeni közzétételét. Sürgetésem daczára a cikket elfojtotta, s az egész ügyet agyonhallgatta... Vártam az idej nagy gyűlést, feltevém magamban, hogy addig ez ügyről teljesen hallgatok, majd ott mint legilletékesebb helyen, fogom a dolgot a maga valóságában föltárni, s egyszersmind intézkedést kérni, hogy jövőre ily szerkesztői önkénykedések ne történhessenek, s ime, mikor a gyűlés idejének kitűzése volt várható, ... jó az értesítés, hogy gyűlés az idén nem lesz, hanem jövő évre elhalasztatik.

Ha így, minden igaz ok nélkül, még csak nem is választmányi határozat folytán — mert arról az értesítésben semmi említés sincs — a gyűlés egy évről a másra elhalasztathatik; ki állhat jót érte, hogy nem marad-e a másik évről ismét a harmadikra, s én, hajlott korommal annak tartását életben érem-é? Azért tehát nem tartom tovább függésben ezen ügynek nyilvánosságra hozatalát a gyűléstől és annak eredményétől, nem folytatom tovább az Sz. I. tisztársam által talán illemsértésre is magyarázható hosszadalmas néma hallgatást, hanem ezennel megtöröm a csendet és megadom a választ.

Fentirt mottóm igazságáról teljesen megelégedve, nem igyekszem a vádpontokat prókátoros replikázással érvényökből kiforgatni, sem capacitálni akarással a drága időt nem vesztegetem, hanem — tekintetbe véve azt, hogy e lapban minő téren mozgok — lehető rövideggel, csak a legfőbb vonásokban, kívánom feltüntetni e tárgyban véleményemet.

Plátónak tökéletesen igaza van, az ember kétlábu tollatlan állatnak születik, s emberek körén kívül, vadállatok között nevedekve, az is maradna, mint honunkban, s épen századunkban is, több példa volt rá, egyedül az emberek általi neveltetés teszi őt öntudatos lényvé, azaz emberré. A nevelés szerepe az óvás és felügyelésen kívül kétféle u. m. negatív és pozitív. A gyermekben egyedül — uralkodó hatalomnak: az állati ösztönöknek korlátozása, megfékezése, és szelidítése a negatív, — a benne rejlő összes képességeknek és hajlamoknak czélszerű fokozatos kifejlesztése, a pozitív szerep. E nagy és holtig tartó munkának minél eredményesebbé tételére következő tényezők működnek össze.

Első a család, hol a legneveletlenebb szülék is, ha egyebet nem, annyit bizonyosan tesznek, hogy gyermekeik ösztöneit a magok módja szerint fékezgetvén, a nevelésnek egyik — s bizonyára nem a könnyebbik — részét megkezdik. Második az iskola, hol már a fősúly a képességek fejlesztésére van ugyan fektetve, de azért a tudományok észszerű rendszeres tanítása — a nagy költő szerint emollit mores nec sinit esse feros. Harmadik a társas kör, melyben az ember él, mely mint talaj és légkör a növényre, észrevétlenül bár, de eltagadhat-

lanul befolyással bír az emberek mivelődésére. Negyedik az állam, mely hat az ő törvényei, intézményei, és organumai által. Végül jó, — s a vég koronázza a munkát — az egyház, mely már tagjaira nem csupán földi — hanem égi indokokkal és sanctiókkal is hat, vagy legalább kíván hatni.

Azt hiszem mindenki elismeri, hogy ezek minő fokozatos és nélkülözhetlen tényezők az emberré nevelés nagy processusában, hatásuk természetesen attól függvén, a minő szellemben használtatnak.

Ha a szülék úgy bánnak gyermekeikkel, hogy azokban az ő bölcseségök és jóságuk felőli rendithetlen meggyőződést, s a magok iránti legmélyebb tisztelet indulatát birják felkölteni, s azok az ő parancsaiknak tisztán ezen indokból engedelmeskednek; ha a többi fokozatokon is mindenütt ezen meggyőződés s az abból származó tisztelet erősítették, úgy hogy a legfelsőbb — a vallási fokon, a vallási törvények mintegy legbölcsőbb és legjobb menyei atyának a mi boldogításunkra szolgáló parancsai tekintetnek, s csupán a legmélyebb hódolat és tisztelet indokából leghivebben teljesítettnek: ki ne látná, hogy akkor, mind ezen intézmények az erkölcsiség kifejtése s tökélyesítésének leghatalmasabb tényezői. Mert valakiben — nem a félelem — hanem a tisztelet indulatát felébresztteni és erősíteni annyi, mint lenni a tiszta erkölcsiség alapját.

Mikor tehát én még a családot is erkölcs nemesítő intézménynek tartom, nagyon távol vagyok attól, hogy az egyházat s általában a vallást, ezen üdvös intézmények sorából könnyelműleg kirekeszteném. Beismerem én az erkölcsnek a valláshoz szoros viszonyát, sőt nem riadok vissza még ama gyakran használt kifejezéstől sem, hogy a vallás az erkölcsnek anyja, de azért teljes erőmből állítom, hogy az erkölcs lehet a vallástól függetlenné, sőt ez a czél, melynek elérésére az emberiségnek törekednie kell. Mert mi a gyermek az anyához viszonyában? Elsőben teljesen egy azzal, különléte nincs, annak méhében fogamzik meg, s ott kezdi életét; születésekor külön lényvé válik ugyan, de anyja emlőiből szívja és tartja fen életét, s azután is még soká annak folytonos védő gondját s ápolását sem nélkülözheti, attól vezéreltetik attól függ... és rendeltetése mégis az — s azt el is éri — hogy önálló életre képesítették, s anyjától teljesen emancipált független életet éljen, s anyjához csupán a tisztelet és hála édes emlékei csatolják. Épen így volt hajdan a vallással a tudomány is; még a tudományok tudománya a philosophia is, a közösen használt kifejezés szerint, a *ncilla theologiae* nak tartatott, s annak emancipációjáról a theologusok hallani sem akartak; — s most sincs — legalább művelt protestáns bizonyosan nincs — ki a tudománynak általában, a vallástól teljes és tökéletes függetlenségét őszintén be ne ismerné.

Látásom szerint ugyanezen sors vár a morálra is, mert lehetetlen tagadni, hogy a miveltség terjedésével aránylag szaporodik azoknak számuk, kik felküzdék magokat az önálló morál azon magaslatára, hol a jót nem cselekeszszük — a rosztat nem kerüljük — csupán a parancsolónak személye, tekintélye és hatalmaért, sem pedig az azokból származható jó vagy rossz eredményekért, a hol csak két vezért ismerünk, melynek feltétlen hódolat- és engedelmességgel tartozunk, egyik a kötelességérzet, mely megmondja mit kell tennünk magunknak, másik a jogérzet, mely megmondja mit lehet és kell megkívánunk másoktól.

(Vége köv.)

Litkei Péter.

I R O D A L O M.

(Könyvismertetés.)

Athanasius és Arius.

Fr. B ö h r i n g e r: Athanasius und Arius oder der erste grosse Kampf der Orthodoxie und Heterodoxie. Stuttgart, 1874. (Folytatás.)

A 3-ik fejezet szól az arián viszály kitöréséről és külső befolyásáról a nicaeai zsinatig (325); a nicaeai zsinat határozatáról s végre Sándor püspök haláláról (328). Egyik oldalról látjuk a keresztyéni öntudatot tulnyomólag mint vallásost és sajátlag keresztyénit szerepelni; mint vallásost azon alakban, melyben Pál apostol az ó szövetségi áldozatnézetek átvitelében Krisztus üdv művét és a keresztyén tárgyalagos üdvét közvetítette; továbbá mint christologiait azon alakban, melyben a 4-ik evangelium urunkat ábrázolni szereti, mint t. i. az Isteni Ige testesülését. Ezen oldalon fogunk találkozni az akkori idők legmélyebb vallási és szemléleti gondolkodóival, kétségkívül a nép nagy tömegével, különösen a női világból. Más oldalon a keresztyéni érdeket tulnyomólag mint erkölcsi-emberiest találjuk érintve, ezen álláspontra a keresztyénség és Krisztus személyének olynemű ábrázolása, amint a három első evangéliumban olvassuk, az irányadó. Itt oly embereket látunk, kik őszinte komolysággal veszik az erkölcsi dolgokat, kik józan gyakorlati és értelmes szellemek. A tömegek rajongására itt kevés tér van; annál inkább érvényesül azonban az okos kiszámítás, a körülmények felhasználása és egyház-politikai irányzat. A szabadelvűség és türelem kevéssé hathatta át a buzgólkodókat, a két szembeálló párt az egyházat szétdarabolta. — A szellemi elemek nagyon is korán háttérbe szorítottak, míg a pártszellem az előtérben erősödik és uralg. Az egész keresztyénség a pártjelszó élére állítatik, és csak aki azt vallja, a jó keresztyén, a ki vonakodik azt tenni, a községből kirekesztetik; az Ur tisztelete mint minden cselekedet elve hangsúlyoztatik, de mégis kevéssé érezhető az urnak szelleme cselekedetökben! És így a szentet szentségtelen kezekkel látjuk kezelni, a vallás ügyét vallástalan módra védeni, — a legfájdalmasabb látványok egyike vonul előttünk először fel, nagy modorban tartva.

Arius ellenzéki fellépése első sorban egyházi volt a növekedő püspöki hatalom ellenében a régi presbyteri jogok érdekében; utána nyomban következett az ellenzéki tan. Sándor püspök ki eleinte Ariussal tartott, püspöki állásában Arius által megingatva látván magát, Athanasius befolyása által pedig támogatva: a tanban is ellenkezett Ariussal. Az alexandriai zsinaton (321) az ariánusok kiközösítését keresztülvitte, kikhez az alexandriai püspök versenytársa Nicomediai Eusebius erélyesen csatlakozott kiváltképp mivel Lucian tanítványa volt ő is. Valamint Arius a theologiai, úgy lett Eusebius a pártnak politikai vezére. Arius Kis-Ázsia felé fordult, és ezzel a viszály a második stádiumba lépett, amennyiben az Alexandriában kezdett belviszály általános egyházi viszálylyá fejlett. Arius megnyerte ügyének Eusebiust, Cesareai püspököt is, az „e g y h á z t ö r t é n e l e m a t y j á t,” tanát a népnél népszerűvé teendő, készítetett „Thalia” népies iratot és halász-, hajós- és más vándordalokat tanirányzattal. A keleti püspökök közben járása Sándor püspöknél Arius visszaállítása, igazolása végett

sikertelen volt. Miután még Constantin közvetítő kísérletei is — ki még mindig Arius felé hajlott, sikertelenek maradtak, a császár a nicaeai zsinatot összehívta, megállapítván ezzel a császár-pápaság (Caesareopapia) kezdetét; a hol miután különböző minták javasoltattak, végre a legszorosabb s legszigorubb fogadtatott el, különösen a császár tekintélyére, ki mindenáron egységre törekedett. Nicomediai Eusebius is aláírta a kizáró symbolumot (hitidom). Sándor püspök meghalt 328-ban april 17.

A 4-ik fejezetben tárgyalatik: Athanasius püspök és az arianismus egymásközti külső küzdelme, Ath. élete püspökké megválasztásától (328) a száműzésből visszatérteig, 361. Sándor Athanasiusot kívánta utódjának. Az Eusebianusok törekvései, a császári udvarban tért nyerni nem volt sikertelen amennyiben a császár, egyik párt tulságos hatalmát sem akarta emelni, az egyiket amennyire lehetett a másik által igyekezett semlegesíteni. A száműzettek visszahívatottak és a császár kívánsága volt, hogy Ath. ismét vegye föl azokat az egyházba; azonban Ath. vonakodott és Constantin engedett. E miatt az Eusebiánusok elkeseredtek és ellenfelek megsemmisítését vették célba, e végett a meletianusokkal egyesültek, kik Athanasiusot önkényes adó-kivetéssel és egy a császár ellen tervezett összeesküvésbeni részvétellel vádolták. Azonban Ath. a császártól (332) mint ártatlan szabadon bocsáttatott. Az Izchyras és Arséniusféle ügyben is, melyben Ath. erőszakoskodásokkal vádoltatott, minden ármánykodás daczára igazoltatott; majd összeültek a Caesareai (333) és Tyrusi (334) zsinatok, hol az Ariánusok kerekedtek felül, és Ath. elmozdítottatott, Arius pedig ismét felvétetett az egyházba. Ath. Konstantinápolyba menekült, a császár Triestbe száműzte (335). — Arius (336) hirtelen meghalálozott, amint épen újra beigtatandó vala az egyházba; ellenfelei ez esetet istenitéletnek, párthivei pedig az ellenfél varázsművének tekintették; mindenesetre komoly, szigoru ember vált el az élettől, ki becsületesen gondolkozott és lelkiismeretét nem bocsátá áruba, (kérdés azonban: mi része volt neki az Athanasius elleni cselszövényben?) Constantin császár 337-ben halt meg, utóda az ifjabb Constantinus visszahívta Athanasiusot a száműzésből Alexandriába 338-ban. Azonban csakhamar új viszályok törtek ki. Az Eusebianusok Constantinus császárnál bevádolták őt a gabona adományok özvegyek közti szétosztásánál elkövetett önkényes részrehajlás miatt. Athanasius az Antiochiai zsinat által elmozdított és utódja Kappadociai György Philagius helytartó által erőszakkal tétetett az alexandria püspöki székre. Ath. Gyula római püspökhöz fordult, ki az Eusebian (Arian) ügybe avatkozásból Róma javára hasznót tudott huzni. Gyula így írt az Eusebianusokhoz: Az egyházi ítéletek, jelenleg nem az evangyéliom szerint hozatnak, hanem száműzésre és halálra szólnak. Nektek mindnyájunkhoz kellett volna írni, hogy mindnyájan hozunk ítéletet. Miért nem írtatok nekünk, miután Alexandria nagyfontosságú egyháza forgott kérdésben? Nem tudjátok-é, hogy szokásban volt mindenek előtt hozzánk írni, hogy innen kerüljön ki a helyes határozat? — Athanasius által, kit folytonosan szerzetesek kísérttek, a szerzetes rend is átültetett nyugotra. Miután a sardiccai zsinat Ath. ártatlanságát kimondotta, visszahívatott a megüresedett püspöki székre Alexandriába 346-ban. Most békében élt az arianismus ujjalag uralomra jutásaig, mit Constantinus császár idézett elő. Constantinus felhívta az arlesi és milanói zsinatokat, hogy Ath. ellen nyilatkozzanak, ennek folytán támadtatott meg Athanasius 356-ban Syriauustól a templomban és állami közegek által el-

üzetett. — 356-tól 361-ig pusztában tartózkodott; ezen időszakra esik az ő „Az Ariánusok története” és a „seleucia és rimini zsinatok,” című műve. Constantin halálával ránézve a szabadság órája ütött.

A Theologischer Jahresbericht után P. N. S. tanár.

(Vége köv.)

Könyvészet.

Halotti egyházi beszédek. Irta Dr. Heiszler József dombrádi ref. lelkész. Budapest, kiadja Petrik Géza, 1876. Sr. 243. ára 1 frt 60 kr. (Petrik Géza Egyházi könyvtára negyedik kötete). A ker. vallás erejét, igazságát, vigasztaló voltát épen az enyészet válpontjain nagyszerűen rajzolja, s viszi át életre és szívekre szerző, kit evangyéliomi szellem és bölcselmi magasztos tudat, ragyogó és megkapó irány jellemez. A lengeségek laza korában erős lelkeknek lángján edzeni lelkünket jó és hasznos dolog. Ajánljuk a szakértők pártolásába a ker. bölcsész Heiszler e legújabb művét. Kár hogy sok sajtóhiba maradt benne p. o. 27. lap érvényre helyett erényre, 59. l. szólni helyett okuli, 163. l. kötelességen h. közelségen, 194. l. gaszág h. igazság stb.

S Z E M L E.

a) Beiföld.

Pápai jogakadémia.

Értesítés a dunántuli hely. hitvallásu egyházkerület pápai jogakademiájáról. A nm. vallás és közoktatási minister ur által f. évi szeptember hó 22-ről 23,086. sz. a. kelt magas leiratában a pápai jogakadémia nyilvánosnak elismertetvén, jóváhagyatott, hogy az 187²/₆-ik tanévben az 1-ső 2-ik és 3-ik évi államtudományi szaktanfolyam jogi tantárgyai adatnak elő, és a két alap és államtudományi államvizsgák jogérvényesen letétethetnek. Erről az illető szülők és tanulók azon hozzáadással értesítetnek, hogy az előadások a jogi szakban f. évi október hó 11-kén veszik kezdetüket. Együttal azok a joghallgatók is, kik a mult évben a 3-ad évi jogot főiskolánkban végezték, s a birői vizsgát is letették, értesítetnek, hogy ugyanezen magas miniszteri leirat folytán pályavégzettnek tekintetnek ugyan, de csak azon pályákra nézve, melyekhez a jogtudori szigorlat nem kívántatik meg. Azon pályákra nézve azonban, melyekhez a jogtudori szigorlat megkívántatik, — milyen az 1874: XXXIV t. cz. 5-ik §-a értelmében az ügyvédi is, — azon eddigelé is fenállott szabályzat, melyszerint a 3-ik évet végzett akadémiai jogtanulók csak egy egyetemi póttanfolyam után bocsáttatnak szigorlatra — változatlanul megmaradván, amennyiben ezen joghallgatók a jogtudori szigorlatot leakarják tenni, a 4-ik évi tanfolyam halgatását nem kerülhetik el.

Kelt Pápán, 1875. évi szeptember hó 28-kán.

K i s s J á n o s, igazgató.

A nagyenyedi kollégium.

Megjelent a nagyenyedi Bethlen főtanoda 187⁴/₅ tanévi értesítője nagy 4r. 90 l. Három tanár beköszöntő beszéde 52 lapot tesz, természettan és latin irodalomból meritvék a tárgyak. G a r d a J ó z s e f igazgató „tanévet bezáró beszédéből” ki-

emeljük e szép helyet „még valamely tanintézet tiszta erkölcsökét hirdet s magasztos szellemtől van áthatva, sem a város, mely kebelében tartja, sem maga az intézet, nem lehet az örök végzés szerint megsemmisülésre kárthatva.” A segélyezés főösszege 16,375 frt 53 kr-ra ment a mult tanévben. A theologiai önszegélyző egyesület, mely kölcsönadással segélyez, 270 frt 68 kr. bevételt mutat. Van 11 rendes, 3 segéd tanár, 4 szaktanító, 9 osztálytanító stb. A tanulók betürendes névsorában érdekes, hogy a tanulók születési éve és helye is ki van téve. Volt a 4 elemi osztályban 271, hat osztályu középstanodában 285, bölcsészeti 3 évben 45, theologiai 3 évben 38, t. képezdében 12, — összesen 651 tanuló, 21-el több mint tavaly. Ezekből helyvéthitü 540. 1. éves hittanuló 14; 2-ik éves 11, 3-ik éves 13. Jövőre a hittanfolyam 4 évre rendeztetik be. — Az ifjusági könyvtár bevétele 564 frt 62 kr. kiadása: 435 ft 55 kr.

A kiállítás csinos, kár hogy az alak nem a kezelhetőbb 8-ad rétt. Kivánunk virágzást e testvér főtanodának. Mi távoliak nem értjük egészen miért kell ez iskolának megtámadtatásban részesítetni? A távoliakra, minden esetre, kellemetlenül hat az a testvérietlenség, majdnem kérlelhetlenség, melylyel az iskola áthelyzési vita kezeltetett. Ha theologiai szellem és elv körül folya a vita, jobban értenők a heveséget. Szerintünk az öntudatra ébredt egyházat első sorban az érdekl: vajjon theologijája oly hatalommal vezetetik és tanittatik-e, mely az egyház és evangyéliomi örök elvek megvédése és szilárdítását eredményezi; — vagy a hit romjai felé irányul? — Genfben a régi theologiai intézettel szemben, mivel ez tulzó racionalizmusnak hódolt, a hit-védők evangyéliomi elvü más theologiai intézetet voltak kénytelenek alapítani. Ezt értjük, mert ott élet- és halál, az egyház élete és halála fontos kérdések forogtak szőnyegen. — Mi jó, apostoli elvü és szellemü theologiai intézetet óhajtunk, s a helyet, hol van az, csak 2-od vagy 3-ad rendü kérdésnek tartjuk.

Levél Dombrádról.

Szerkesztő ur! P e t r i k G é z a ur szives volt kiadni halotti beszédeimet, de miután feleslegesnek tartotta a correcturát hozzám koronként átküldeni, sőt a végletes áttekinthetés előtt tétetett a munka közzé: annál fogva 43 értelemzavaró hiba terheli a különben diszes kiadást. Legyen szives olvasó közönségének kijelenteni, hogy a sajtóhibák már felküldettek Pestre, s a vevőknek minél előbb megküldetni fognak. Addigis legyenek szivesek türelemmel várakozni.

Különben van szerencsém jelenteni, hogy a „H o n” illetékesnek tartotta magát a vallási jellemü munkát per tangentem megkritizálni. Bemutatja szerzőt, mint az ultramontán Kálvinisták egyik vezérét. Ezt megtiszteltetésnek veszem, s a világeért sem neheztelek. A munkáról, melyet át sem olvasott, azt jegyzi meg, hogy „zsiros a kenetes phrázisoktól.” — Ez már gúny akar lenni a vallási positivizmusra nézve. Pedig jegyezze meg a Hon, hogy mikor a kigúnyolt ker. vallás positivumai halomra dőlnek: utánok fognak omlani a politikai positivumok is. Pedig azt a „Hon” jelen álláspontját tekintve, egyáltalán nem kívánhatja komolyan, mert a magyar politika még a szabadelvűség czime mellett is, a positivumok alapján mozog. Positivum maga a Sanctio Pragmatica, melyet a „Hon” az ujjab időkben sem ostromolt soha. Ne vegye tehát rossz neven nekünk se, ha szent vallásunk positiv alapjaihoz mi is hűségesen ragaszkodunk, s

azon phrázisok nem phrázisok, hanem a meggyőződésnek lélekzesei és nyilatkozatai és pedig az Irás pozitív alapján.

Ezeknek közzétételére vagyok bátor felkérni, maradván teljes tisztelettel

Dombrád, 1875. szept. 28.

Dr. Heiszler József,
ref. lelkipásztor.

Révész Bálint püspök ur látogatása Nagy-Bányán.

Folyó év szeptember 28-kán, este egy negyed hét órakor, a taraczkok durrogása, a különböző hitfelekezetek harangjainak összhangzó ünnepélyes zúgása, a város főbb utcáinak szokatlan népeisége, az esti szellőben vidámon lobogó nemzeti zászlók, világosan hirdették, hogy Nagy-Bánya városnak ünnepe van. Ekkor érkezett körünkbe a népszerű, a szeretett főpásztor Révész Bálint püspök ur. Habár kis népességű városunkban öt hitfelekezet él, a lelkesedés általános volt. Erősen hangsúlyoztatott, hogy a kedves látogató, nem ref. egyházunk, hanem az egész városnak örvendezve fogadott vendége. A tisztelet és ragaszkodás szépen sikerült fáklyásmenet és közebed alkalmával nyert még elevenebb és sokáig emlékezetben maradandó benyomást. Üdvös eredményü lévén e látogatás a közügyre, közelebről egyházunkra nézve, szerkesztő ur szives engedelmével, e lapok hasábjain róla megemlékezni kedves kötelességemnek ismerem.

E látogatás még szorosabbá, még bizalmasabbá tette azon köteléket, mely e város kebelében létező különböző hitfelekezeteket eddig összefűzte, megható volt hallani a kölcsönös testvéries szeretet nyilatkozatait. De nem tagadhatom el, hogy az én örömöm nem volt teljes, megzavarta azt azon fájó gondolat, hogy míg a különböző hitfelekezetek között, a szeretetlenség és bizalmatlanság válaszfalai mindinkább omladoznak; addig reformált egyházunk kebelében az egyház szellemi és anyagi érdekeinek előmozdítására hivatott nemes elmék és erők, a visszavonás üdvötlensége és sikertelen harczában emésztik egymást. Meddig fog még ez így tartani? Vajjon az egymás ellen folytatott testvéri harcz, vagy az egyetértő, kitartó csendes munkásság-e az, mely az egyház jelenét és jövőjét biztosítja? De nem térek el tárgyamtól, én a főpásztori látogatás fontosságáról óhajtok szólni. Fontos volt e látogatás legközelebről egyházunkra, a magyar protestantizmus és nemzetiség emez egyik végvárára nézve. A szeptember 24-ik reggelén templomunkban tartott magasztos szárnyalású ihletteljes alkalmi ima, — az erre következő vasárnap délelőtt Pál apostol rómaiabeliekhez írt levele 1. Rész 8 — 12 alapján tartott elragadó, a szív minden nemes húrjait megzendítő beszéd, a derék lelkes főpásztor ajkairól, — azon kényelmet nem ismerő tevékenység, mely egyházunknak anyagilag Istentől megáldott tagjait, ezek között olyanokat, kik az egyház ügyeitől egy vagy más tekintet miatt visszavonultak, saját tűzhelyöknél felkereste; jelenleg nyomott helyzetű egyházunkba oly hatást tett, mint az Ur angyalának leszállása a Bethesda tavába. A körünkből áldás kívánatok közt eltávozott szeretett püspökünk, méltán vihette el magával ezen szavakban nyilatkozó nemes öntudatot: „én vagyok ama jó pásztor, és esmérem az én juhaimat, és esmértetem én is azoktól. (János X. 14.) Mi pedig örömmel alkalmazzuk reá a nagy próféta Dániel eme szavait: a bölcsék fénylenek mint az égnek fényesége; és a kik sokakat az igazságra visz-

nek, miként a csillagok örökkön örökké fénylenek. (Dániel XII. 3.) Eme látogatás alkalmával a tapasztalat, egy különben napjainkban már emlegetett és általam soha kétségbe nem vont igazságról győzött meg, nevezetesen, hogy a püspöki egyház látogatás, szükséges, üdvös és helyes, 92-ik kanonunk értelmében azt életbe kell léptetnünk. Ezt követeli az egyházi életet mindinkább fenyegető, megdöbbentő mérvben terjedő dermesztő közöny, mely többé nem tesz, mely többé nem áldoz, mely a lelki halál kezdete. Kell, hogy álljon elő egy hitben erős, munkás szeretetben fáradhatlan nemzedék, mely romlatlan fényben adja át nagy áldozatok árán szerzett egyházunkat, vigaszul, minden jóban, nemesben támaszul, a késő századoknak.

Még csak egy megjegyzést. Püspökünk utjában több egyházakat, ezek között Felső-Bányát, Szinyér-Várallját és Szatmárt is meglátogatta, mindenütt lelkesedéssel fogadtatott, és megjelenése által az egyházi életre jótékonyan hatott. Éljen a derék Főpásztor sokáig!

Gulyás Lajos.

b) Külföld.

Németország.

(A kormány és Róma közti surlódás jellemzése, zsinati választási törvény módosítása, Dr. Kögel indítványa, lelkész-választási új mód, keleti hittudósok Bonmban. Döllinger a jézsuitákról, Liguori felemeltetése, német belmissió társaság, Döllinger patriarchasága.)

Óhaj látszik keletkezni aziránt, hogy a kormány és Róma közti erős küzdelem békés véget érjen, a küzdelem mindkét félre sebeket üt; a kormány csak Róma s a papuralom jogtalan követeléseit akarja visszavetni, de a nép egy részében azon benyomást kelté, hogy általában a vallás és minden egyház is támadásnak van kitéve; másfelől bátoritást vett a hitetlenség mindenfelé felemelni fejét, a minek veszélyes volta el nem maradhat. A német r. k. püspökök némileg engedékenységet mutatnak az egyház vagyon miként kezelése felett kibocsátott törvények iránt, elnézvén hogy a papok résztvesznek az új szervezésben, ez jó jel.

A berlini egyetem Hinschins tanárt választotta képviselőjeül az egyetemes (országos) zsinatra, e tény oda mutat, hogy a zsinat ez ősszel valószínűleg megtartatik. A pártok nagy készüléket tesznek, valamint az egyházi sajtó is elevenkedik. Az ugynevezett „liberalisok“ (téktelen elvűek) az egyetemes zsinat választási törvényét akarják javítani, változtatni, nevezetesen, hogy a zsinat tagjai egyenesen az egyháztagok által — s nem mint jelenleg van a tartományi zsinatok által, — választatnának; kívánják a világi elem nagyobb képviseltetését; s végre a gyülekezeteknek tagjaik számaránya szerinti képviseltetését. Ez utóbbi által czéloztatik a nagyobb városi gyülekezetekből folyasztani a zsinatba minél több képviselőt, hogy így a „liberalis“ párt emelkedjék túlsúlyra. — Dr. Kögel egyik kerületi zsinatban indítványozta, hogy a nagyobb egyházak a városokban kisebb parochiákba osztassanak, mivel ez a leghasznosabb eszköz növesztetni a vallásos életet. Ez által a liberalisok czélja is előmozdítottatnék, több tag lenne küldhető a zsinatba a városokból. Mégis ellene szavaztak a liberalisok Dr. Kögel indítványának, mivel nem ily módon akarnák elérni céljokat, miután ez esetben a gyülekezeteknek némi áldozatot kellene hozni új jogaikért.

A mult őszzsel bocsáttatott ki a királyi rendelet, melyszert mindazon egyházakban, melyekben eddigelé a consistorium választotta a lelkészt, ezután szabad lesz felváltva ejteni meg a papválasztást egyszer a consistorium, máskor a gyülekezet által. Az első választási ily eset Berlinben történt a „Szent Kereszt“ parochiában; 13 vasárnapon át különböző lelkészek tartottak próba szónoklatokat, s végre evangyéliomelvű lelkész választatott a féktelenelvűek bosszúságára, ez a nép érzékének józansága melletti érv. Remélni lehet, hogy hasonló kedvező lesz az eredmény más ily alkalommal is.

A b o n n i ó-kath értekezleten (aug. 12.) a keleti görög egyház következő jeles egyének által volt képviselve: Grennadios és Melchisedek érsek Romániából, — Lykurgos érsek Syria és Tenosból, — Anastasiades és Byrennios archimandriták Konsztantinápolyból, — Sabbas Belgrádból, — Jenyschew és Ossinin Pétersburgból, — Milas tanár Dalmáciából, — Damalas és Rossis tanárok Athénből.

D ö l l i n g e r egy heidelbergi lapban közét tett levelében a jézsuitákat bírálja, kimondván: mig a jézsuiták tanácsát követi a pápa és udvara, semmi javulás nem várható; mi remélhető a közvetlen jövőtől, kiszámítható azon tényből, hogy a hittan mezején épen most követtetett el a legszörnyűbb botrány, a nélkül, hogy egy szó emelkedett volna ellene, mely is az, hogy L i g o u r i A l f o n s († 1782) a redemptionisták alapítója s a jézsuitismushoz névcsere alatt fentartója, ünnepélyesen az „egyház tudorai“ közé, Ágoston és Ambrosius mellé ünnepélyesen felvétel, holott Ligouri volt az, a kinek hamis morálja fajult el Mária imádássá, s a legvastagabb mesék és koholmányok folytonos felvétele által az ő iratai a tévedések és valótanságok raktára. Döllinger mondja: ez romboló és rettenetes hatású lesz, a jövő nemzedék a r. k. papi seminariumban Ligouri könyvei által fog megmérgeztetni. (Ezért is nem kellene az államnak az egyetemekből kiszorítani a theologiai facultásokat!)

A német „b e l m i s s i ó t á r s a s á g“ 17-ik gyűlése Dresdába okt. 6—7-re hivatott egybe, az egyik értekezés tárgya leend „a német nép és a vasárnap,“ — a többieké: ker. művészet, keresztyén sajtó stb. Vichern, Dorner, Baur, Krummacher tagjai a központi bizottságnak. Hírszerint Bismarck Dr. Döllingernek p a t r i a r c h a i c z i m e t és hatáskört akarva Berlin székponttal adni a végből, hogy az ó-kath. mozgalmat szilárdítsa. — E. Ch.

c) K ü l ö n f é l é k .

D e b r e c z e n a) F. t. Révész Bálint püspök ur egy újabb körutjáról, Nagy-Bánya vidékéről, hol lelkesen fogadtatott, mult héten körünkbe visszaérkezett. b) Végre valahára megjelent a debreczeni ref. főiskoláról az É r t e s i t v é n y 86 lapon. Gondoskodás tétel, hogy jövőre korább és kellő időben jelenjen meg. Később bővebben szölandunk ez értesítvényről. c) Előre tudathatjuk, miszerint a Kiss Áron és Öreg János „neveléstana“ lapunkban bírálva lesz. d) A kollégiomi tanárkarok n y u g - é s g y á m i n t é z e t é n e k alaptökéje 46,551 frtra emelkedett.

Dr. N e n d t v i c h K á r o l y a természetvizsgálók nagy gyűlésén „az égi testek lakhatóságáról“ értekezvén, nem tudta azt a keresztyénségre dobott gúny nélkül tenni „hol van az ég az Ur Isten, számtalan angyalai és szentjeinek lakhelye?“ kiált fel égromboló hős módjára. — A ker. vallást nem kell összezavarni a tudomány bizonyos korabeli nézpjával. A mire p. o.

csak mostanában jött meg a büszke természettudomány, hogy a földönkívül megszámlálhatlan égi testek lakókkal birnak. . . . azt felségesen hirdeté a megváltó 2000 évelőt „az én atyámnak házában sok hajlékok vannak.“ Legyen nyugodt N. K. ur, miszerintünk az Isten mindenütt jelenvaló, s ahol ő van, a menny mindenütt van ott; legyen nyugodt, az embereknél felsőbb tökélyű lények (angyalok) és szentek számára is lehet és van elég hely a világegyetemben. A természettani ég és ker. ég közt is különbséget kell tenni.

A v é r t e s a l j a i t a n i t ó - e g y l e t 1875. szept. 9-kén tartá Bicskén közgyűlését Vasadi Balogh Lajos gyúrkuldói reform. lelkész elnöklete alatt. Sok fontos tárgy felett volt élénk eszmecsere. — Tiszteletbeli tagokat is választottak Jókai Mór, P. Szathmáry Gergely, Bója Gergely, Filó Lajos urakat stb. — Ugyanezen alkalommal hangversenyt is rendezett az egylet, melyen Mezei János, Kajászó szentpéteri ref. tanító 66 évi oktató pályájának megjutalmazására kartársai babérkoszorúval, megkoronázták. E hangversenyen Sipos zongora művész ur is közreműködött. Bevétel 200 frton felül volt s az egylet Mezey alapítványt állított. — S z a b ó N á n d o r ref. lelkész szerzett egy alkalmi dics-költeményt a 84 éves aggastyán érdemeire, a terjedelmes költeményből — térszűke miatt, kimondván azt, hogy van benne több szép gondolat, — csak e versszakot emeljük ki:

Ott könyezett fájdalma, — s bánatában
A „Mester,“ midőn koszorúzák:
Itt is sir a mester, de örömeben,
Dicsőség vet rá égi sűgárt . . .
Mi szép! mi magasztos alak!
Á'szelleműlt rajt' mi salak.

T i s z a - O s z l á r . Itt tartotta az alsóborsodi ref. egyhsmegye őszi közgyűlését szept. 9. Prágai Lajos esperes és Szatmári Király Pál elnökletök alatt.

V e t é s vidékéről buzditó sorokat vettünk, többek helyeslését kifejezőt lapunk magatartása iránt „egy rövidéletet örökkévaló és szent eszmék tisztázására használni fel — Istenhez vezető munka, — a pálya szép!“ Köszönet a rokonszenvért, hitért küzdeni édes, ha nehéz is!

A z E g y e s ű l t á l l a m o k több theologiai intézetében hosszabb, rövidebb tanfolyamok adatnak elő gyakorlati tárgyakról milyenek: belmissió, külföldi missió, vasárnapi iskolák stb.

V e l e n c z é b e n pünköszt ünnepén 9 új tag, kik protestáns vallásra tértek, bocsáttatott az urasztalához.

M o o d y amerikai evangelistáról mondja egy szemtanu, „hatalmas befolyásának egyik oka, hogy mitsem törődik azzal mi véleményben vannak fölöle, Istenországa terjedése, ez minden a mi neki kell. Ő szeret mindenkit, és nem fél senkitől. Az akadályokat is eszközzé tudja változtatni. Egy este zápor hullott a gyülekezeti hely tetőjére oly zugással, hogy félni lehetett nem lesznek hallgatók, „énekeljünk mindnyájan, mondá a megjelenteknek, hogy az eső zaját elnyomjuk. Kedvellem az esős estéket, mindig gazdagok azok áldásban, mert azon emberek, kik a rosz idővel szembe szállnak, hogy részt vehessenek a cultusban, valódi komoly gondolkodók.“

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.**P á l y á z a t.**

A dunántuli helvét hitvallásu egyházkerület pápai középtanodájában a **német és franczia-nyelv tanári** állomására ezenmel pályázat nyittatik.

A pályázóktól megkivántatik, hogy mindkét nyelvben tudományos képzettséggel birjanak, és mindegyiket folytonosan beszéljék.

Tanórák száma hetenként 20; évi fizetés 600 azaz hatszáz oszt. ért. forint; e mellett az illető, miután P á p a városában egy nyelvmester sincsen, szabad idejét a maga hasznára értékesítheti.

Pályázók, bizonyítványokkal fölszerelt kérvényeiket folyó év október hó 10-dikéig küldjék a ref. főiskola igazgatóságához Pápára. Az állomás az igazgatóság általi értesítés után azonnal elfoglalandó.

Kelt Pápán, szeptember hó 28-kán 1875.

1—1

Kiss János, igazgató.

P á l y á z a t
tanítói állomásokra.

A hódmező-vásárhelyi ref. egyház pályázatot hirdet:

a) Az újból felállítandó V-dik VI-dik osztályu népiskola rendszeresített fitanítói állomására.

Évi fizetés 400 osztrák értékű forint.

10 köből búza, — 10 köből árpa.

100 osztrák értékű forint lakbér átalány

Megjegyeztetik: hogy a lakbér átalánynak természetbeni lakással esetleg felcserélése iránti, s általában e tekintetbeni szabad intézkedhetés jogát az egyház fentartja magának.

b) Egy segédtanító állomásra a III-dik IV-dik népiskolai fiu osztályok számára.

Évi fizetés 400 osztrák ért. forint átalány.

Megválasztandó tanítók kötelesek állomásaikat jövő 1876-dik évi márczius hó 1-én elfoglalni.

Felhivatnak mindazok, kik ezen állomásokat elnyerni óhajtják, hogy erkölesi magok viselkedését, képességöket, — ugyszinte a testi épséget és egészséget kitüntető hiteles okmányokkal felszerelt folyamodványaikat folyó 1875-ik évi november 1-ig nt. Miklovicz Bálint egyházi elnök lelkészhez intézve küldjék be.

Kelt Hódmező-Vásárhelyen 1875. szept. 24.

2—3

A ref. egyház egyháztanács.